

Reclassering

Van zorg naar preventie

Miek Smilde, journalist

De bezuinigingen op en de aanpassing van de werkwijzen van de reclasseringsinstellingen in Nederland hebben direct invloed op het werk van strafrechtadvocaten. Het is moeilijker om rapportages te krijgen, en het gebrek aan nazorg voor cliënten is voelbaar. 'De reclassering is een onderdeel van het Openbaar Ministerie aan het worden', is een veelgehoorde klacht. De verdediging boort alternatieve wegen aan om het gat te vullen.

Nog maar enkele jaren geleden was het voor een advocaat vrij makkelijk een rapportage van de reclassering te vragen. Eén telefoontje en een reclasseringsmedewerker schreef een objectief rapport over de persoonlijke situatie van de verdachte, zijn familiale achtergrond en zijn eventuele arbeidsomstandigheden. Op basis daarvan kon de rechter zijn oordeel vormen, bijvoorbeeld of schorsing van de voorlopige hechtenis geïndiceerd was, of niet. 'Tegenwoordig sta ik met soms krakkemikkig onderbouwde en in slecht Nederlands geschreven briefjes van moeders, vriendinnen of werkgevers in mijn hand om de rechter te overtuigen', zegt strafrechtadvocaat Eduard Smit uit Middelburg. 'Omdat een objectieve rapportage ontbreekt, moet de rechter zich maar verlaten op wat ik als raadsman in breng.' Niet dat Smit het erg vindt zich op deze manier voor zijn

cliënten in te spannen. Hij doet niet anders. 'Maar ik ben advocaat, geen hulpverlener', zegt hij. 'Het enige wat ik kan doen is een verdachte er vanaf het begin van te overtuigen dat hij er alleen voor staat. "Hoop nergens op", zeg ik tegen al mijn cliënten. En denk vooral niet dat de reclassering nog iets voor je kan doen.'

NIET ALTIJD GENEGEN

Vanaf het begin van de twintigste eeuw begon de overheid Christelijke reclasseringsinitiatieven te ondersteunen, wat leidde tot een wirwar van verenigingen en organisaties. Tegenwoordig zijn daar nog drie instellingen van over, waarvan Reclassering Nederland de grootste is. Het Leger des Heils en de verslavingszorg hebben een eigen reclasseringsaanbod.

Al vrij snel na zijn aantreden als minister van Justitie liet Piet Hein Donner merken dat het werk van de reclassering drastisch moest veranderen. Niet de sociaal-maatschappelijke zorg voor gedetineerden moest voorop staan, maar het terugdringen van recidive. Als grootste geldschieter van reclassering Nederland dwong Donner de organisatie haar werkprocessen aan te passen. De nadruk van het reclasseringswerk ligt nu op het vroegtijdig inschatten van risico's op herhaling van delinquent gedrag, het aanbieden van op maat gesneden gedragsinterventies, en het uitvoeren van leer- en werkstraffen.

Nog steeds is het schrijven van voorlichtingsrapportages een belangrijke taak van de reclassering, maar alleen op verzoek van een justitiële opdrachtgever zoals het OM of de rechter. Een advocaat die een rapport wil, moet daartoe dus eerst een verzoek indienen bij het OM. 'En dat is niet altijd genegen zo'n verzoek te honoreren', weet Evert van der Meer van het strafrechtkantoor Anker en Anker in Leeuwarden. Het gevolg daarvan is dat de verdediging het steeds vaker zonder objectief deskundigenrapport moet doen.

ALTERNATIEVE RAPPORTEN

Om aan dit manco tegemoet te komen, hebben de Friese advocaten inmiddels contact gezocht met twee oud-reclasseringsmedewerkers die voor zichzelf zijn begonnen en tegen betaling voorlichtingsrapporten schrijven. Mits goed gemotiveerd, accepteert de rechter deze rapporten, weet Van der Meer. 'We proberen het altijd eerst via de reguliere weg, maar zeker in de grotere arrondissementen ontbreekt het de reclassering aan mankracht. We moeten dus zelf actiever zijn, en alternatieven zoeken.'

Smit vreest dat op deze manier de waarde van de rapportages van de bestaande reclasseringsinstellingen devalueert. 'Het grootste kapitaal van de reclassering was altijd haar onafhankelijkheid', vindt hij. 'Ik geloof nog steeds in de integerheid van de reclasseringsmedewerkers, maar ze zijn wel een verlengstuk van het OM aan het worden. Dat kan een

Aan het eind van de film *Wild at Heart* van David Lynch (1990) wacht Lula (Laura Dern) op Sailor (Nicolas Cage), als hij na een jarenlang verblijf de gevangenis verlaat.

STICHTING EXODUS

Wonen, werk, wijf. Dat waren decennia lang de magische woorden die het richtsnoer vormden voor een succesvolle resocialisatie van ex-gedetineerden. Geen betere remedie tegen criminaliteit dan het burgerlijk bestaan. Particuliere organisaties die zich het lot van oud-gevangenen aantrekken, bouwen nog steeds voort op deze beginselen. De Stichting Exodus is daarvan een goed voorbeeld.

De christelijke organisatie, die begin dit jaar haar 25-jarige bestaan vierde, biedt opvang en begeleiding aan ex-gedetineerden en gedetineerden in de laatste fase van hun detentie. Met behulp van vrijwilligers biedt de stichting in tien zelfstandige huizen jaarlijks onderdak aan meer dan driehonderd bewoners. Justitie betaalt voor een deel de kosten van de stichting, maar alleen voor zover het gaat om gedetineerden die op een justitiële titel deelnemen aan een van de door Exodus aangeboden programma. Bovendien geldt de eis dat de onlangs geïnstalleerde 'Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie' het aangeboden programma moet hebben goedgekeurd. Mensen die zich vrijwillig melden, moeten worden ondersteund door fondsen, kerken en gemeenten.

reden voor de rechter zijn op den duur niet al te veel waarde meer te hechten aan de rapportages van de reclassering.'

Reclassering Nederland hoort voor het eerst over de alternatieve voorlichtingsrapportages. De woordvoester van de organisatie zegt het 'jammer' te vinden dat de lijnen tussen OM en advocatuur 'blijkbaar' niet altijd even soepel lopen. 'Wij zouden graag de rapportages schrijven waar de verdediging om vraagt.' Bovendien voorziet zij een kwalitatief probleem als de tendens van alternatieve rapportering zich zou doorzetten. 'Onze rapportages komen tot stand op basis van wetenschappelijk gefundeerde methoden die alleen gecertificeerde mensen kunnen hanteren. De kwaliteit van de rapporten moet wel in het oog worden gehouden.'

KILLE PUNITIEVE SAMENLEVING

Advocaat Smit is wel te spreken over de manier waarop de reclassering tegenwoordig met be-

hulp van het zogeheten RISC instrument probeert om in een vroegtijdig stadium in kaart te brengen welke problemen aan het criminele gedrag ten grondslag liggen en in te schatten wat het risico is op herhaling. De activiteiten van de reclassering worden daardoor landelijk beter vergelijkbaar, wat de professionaliteit van de organisaties ten goede komt. Of dat echt zal leiden tot het terugdringen van recidive, durft hij echter te betwijfelen. 'Mijn cliënten komen meer en meer alleen te staan, en ze hebben toch al niet zo'n netwerk', zegt hij. 'De reclassering mag niets extra's meer doen tijdens de detentie, en van nazorg is al helemaal geen sprake meer. Reclasseren betekent toch letterlijk het terugbrengen van een delinquent in de samenleving, maar in de kille punitieve samenleving waarin we nu leven, is daar blijkbaar geen ruimte meer voor.'

Minister Donner ziet dat anders. Ook hij vindt dat ex-gedetineerden zo snel mogelijk weer moeten deelnemen aan de samenleving, en ha-

mert op het belang van een goede integratie, al was het alleen maar om recidive te voorkomen. Het is volgens de minister echter niet de taak van justitie daarvoor zorg te dragen. Wie uit de gevangenis komt, moet maar aankloppen bij het gemeentelijke welzijnswerk bijvoorbeeld. Van der Meer heeft daar geen vertrouwen in. Hij hoort cliënten klagen over het gebrek aan begeleiding, en ziet met name mensen met verslavingsproblemen na hun detentie weer snel terugvallen in hun oude gedrag.

'Vroeger was dat ook wel zo, maar toen wisten betrokken reclasseringsmedewerkers toch vaak wel wat te regelen. Nu mogen zij niets meer doen, en in de welzijnssector is al helemaal geen geld. Ik vind het prima dat er meer blauw op straat is, dat houdt mij immers aan het werk. Maar als de achterdeur van het veiligheidsbeleid gewoon open blijft staan, is het dweilen met de kraan open. Als je het veiliger wilt maken in Nederland, zul je dat over de hele linie moeten doen.'

Distributeur: Universal Pictures